

Д.А. Лаўшук, І.М. Ячмянёва (Магілёў)

**НАЙМЕННІ З ПАМЯНШАЛЬНА-ЛАСКАЛЬНЫМІ СУФІКСАМІ
Ў СКЛАДЗЕ БЕЛАРУСКАЙ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЙ
ТЭРМІНАЛОГІІ**

Як паказвае моўная практыка, наяўнасць памяншальных утварэнняў характэрна не толькі для слоў агульнаўжывальнай лексікі, але і для спецыяльных найменняў, у прыватнасці сельскагаспадарчых: *галоўка*,

грабеньчык, дарожка, домік, кашка, стажок і пад. На цяперашні момант у даследчыкаў няма адзінства ў вызначэнні памяншальна-ласкальных намінацый як форм слова ці асобных слоў. Паводле найбольш распаўсюджанага меркавання, у агульнаўжывальнай мове падобныя ўтварэнні “з’яўляюцца формамі слоў, у тэрміналогіі ж іх выкарыстанне лексікалізаванае” [1, с. 109]. Паспрабуем вывіць асноўныя тыпы памяншальна-ласкальных намінацый у межах абранай тэрмінасістэмы.

Звычайна вытворная і ўтваральная асновы знаходзяцца паміж сабою ў адносінах фармальна-семантычнай адпаведнасці. Гэты тэзіс пацвярджаецца большасцю тэрмінаў, што ўжываюцца ў межах сельскагаспадарчай тэрміналогіі: *баразна – баразёнка, бык – бычок, галава – галоўка, гаршчок – гаршчочак, граблі – грабелькі, грэбень – грабеньчык, града – градка, залоза – залозка*. Такая суадноснасць абумоўлена толькі аб’ектыўнай памяншальнасцю: вытворныя тэрміны з’яўляюцца найменнямі прадметаў, аб’ектыўна малых па памеры, і пазбаўлены якога-небудзь суб’ектыўна-эмацыянальнага значэння (у адрозненне ад памяншальных утварэнняў агульнаўжывальнай мовы). Аднак у тэрмінаў з суфіксамі памяншальнасці часам парушаецца “правільная” суаднесенасць за кошт семантычных зрухаў, семантычнага супрацьдзеяння” [2, с. 82]. Падобныя дэрываты суадносяцца са словамі, якія знаходзяцца па-за межамі сельскагаспадарчай тэрмінасістэмы, яны нятоесныя з утваральнымі словамі з пункту погляду іх фармальна-семантычнай суаднесенасці: *барада – бародка, бляха – блошка, вуліца – вулачка, вянок – вяночак, гара – горка, дарога – дарожка, жаба – жабка*. Асобныя ўтварэнні нават фармальна ні з чым не суадносяцца. На сучасны момант гэта невытворныя лексемы: *кабачок, казырок (камбайна), клубок*. Некаторыя памяншальныя дэрываты самі становяцца тэрмінаўтваральным цэнтрам, калі адбываецца ўтварэнне другаснай, з пункту погляду паходжання, памяншальнасці: *люстэрка* (заат., вет.) – *люстэрачка* (пчал.), *трубка* (анат., заат.) – *трубачка* (бат., пчал.), *клубок* – *клубочак*.

Усе спецыяльныя сельскагаспадарчыя найменні з памяншальнымі суфіксамі можна падзяліць на некалькі семантычных падгруп:

1) назвы прылад, прыстасаванняў і механізмаў малога памеру (*баронка, калок, каточак, люстэрачка, павадок, палазок, плужок, сеялачка, ступка, чарпачок, хамуцік, шчыпчыкі* (пчал.) і інш.);

2) назвы маладых істот свойскай жывёлы ці птушкі (*бычок, жарэбчык, індычаня, качаня, ярачка* і інш.);

3) назвы агранамічных і савадочных паняццяў (*баразёнка, градка, канацік* (агр.), *крыжык* (спосаб укладкі снапоў), *кубік* (агр.), *шчыток* і інш.);

4) пчалярскія тэрміны (*вулачка, грабеньчык, каўпачок, кошычак, люстэрачка, малачко, місачка, ношка, рамка, трубачка, палаценка* (пчал.) і інш.);

5) назвы насяжкомых – шкоднікаў сельскагаспадарчых культур (*блошка, камарык, мушка, чарапашка*);

6) батанічныя і фітапаталагічныя паняцці (*жаўлячкі, ножка, сажка, трубачка, хвосцік і інш.*);

7) анатамічныя тэрміны і словы для абзначэння аб'ектыўна малых па памеры частак цела жывых істот (*валлячок, членік, шчотачка* (на лапцы ў пчалы), *шыйка*).

Такім чынам, у сучаснай сельскагаспадарчай тэрміналогіі вылучаюцца наступныя групы намінацый памяншальнага паходжання:

а) найменні, якія фармальна-семантычна суадносяцца з утваральнымі асновамі (*баразна – баразёнка*);

б) найменні, нетоесныя з утваральнымі асновамі (*барода – бародка*);

в) найменні, у якіх толькі афармленне сведчыць пра іх памяншальнае паходжанне (*кабачок*).

Прааналізаваны матэрыял сведчыць пра тое, што ўжыванне ў сельскагаспадарчай тэрмінасістэме намінацый з памяншальна-ласкальнымі суфіксамі абумоўлена толькі аб'ектыўнай памяншальнасцю і ніяк не звязана з выражэннем суб'ектыўна-эмацыянальнага значэння.

Літаратура

1. **Даниленко, В.П.** Русская терминология: опыт лингвистического описания / В.П. Даниленко. – М.: Наука, 1977. – 212 с.
2. **Коготкова, Т.С.** Опыт лингвистического описания одной терминосистемы / Т.С. Коготкова // Культура речи в технической документации (на материале ГОСТов и специальной литературы) / Ин-т рус. яз АН СССР; отв. ред. Л.И. Скворцов. – М., 1982. – С. 67-109.